

آلاهین آدیله

دلی دومرول

قاینق: کتاب-دده قورقود

اؤندر نشریاتی - باکی - ۲۰۰۴

ف. زینالوو و ص. علیزاده

تایپ: ی. ف.

۱۳۸۷ - قیش



دده قورقود کیتابخاناسی

www.dqk.blogfa.com

yoldashqzt@yahoo.com

بو کیتابی یایماق منبعین آدی و آدرسینی دئمک ایله آزاددیر.

بو كىتاب حاقيندا:

الينيزده كى كىتاب ايكى بۇلومده حاضىرلانىپ و سىزىن ايختيارىنيزدا قويولوبدور. بيرىنچى بۇلوم دده قورقود كىتابىندان دلى دوۋمروول بويونون اصيل متنىدىر كى بو متنى اوخوماقلان توءرك ادبياتىنىن ان گۇزل داستانلارنىن بيرىنىنى اوخوماقدان علاوه دىلیمىزىن تارىخى شكىلى ايله ده تانىش اولايلىرىنىز.

ايكىنچى بۇلوم ائله بو بويون چاغداش (موعاصىر) و سادە لىدىرىلمىش متنىدىر. بو متنى ف. زىنالوو و ص. علىزاده سادە لىدىرىمىشدىلر. اصيل متن موءشكول اولسا بو بۇلومده سىز ائله يە بىلرسىنيز داستانى اوخوياسىنيز. بيرىنچى و ايكىنچى بۇلوم شرق-غرب سايىتىداكى (www.sharq-qarb.az) كىتاب-دده قورقود آدلى كىتايىن ترتىب ايله يىتىدىنچى و اىگىرىمىنچى حىصه لرىنن عرب كۇكلو اليفبامىزا چئويىرىلىدىكىدىر.

دەدە قورقود كىتابخاناى

دده قورقود کیتابی نجه کیتابدیر؟

۱۸۱۵-جی ایله آلمانین «درسدن» شهریندن، گورکملی عالیم و بیلگین «دیتس» وسیله سیله بیر آل یازما کیتاب تاپیلدی کی اونون جیلدی اوستونده یازیلیمیشدی: «**کتاب دده قورقوت علی لسان طایفه اغوزان**» بو حادیثه تورکلر اوچون اؤنملی و مؤهوم بیر اولای ایدی. نیه کی اونلارین کئچمیشلری نین آیدینلاشماسیندا بؤیوک نقشی واریدی. بو کیتاب بیر موقدیمه و ۱۲ بویدان تشکیل تاپمیشدی. دیتس بو کیتابدان بیر نوسخه برلین کیتابخاناسینا ایستینساخ ائدیپ و اونو و هابئله «تپه گوزون اولمه سی بوسات وسیله سیله» بویونون آلمانجا ترجمه سین، ۱۸۱۵-جی ایله نشر ائتدی.

نچه مودت سونرا واتیکان کیتابخاناسیندان دا بیر دده قورقود کیتابی اله گلدی کی بیر موقدیمه و ۶ بویدان عیبارت ایدی. بو ایکی کیتابین تاپیلماسیلا بؤیوک تدقیقات اونلارین اوستونده باشلانیدی.

۱۸۵۹-جو ایله «تئودور نولدکه» آلمانین گورکملی شرقشوناسی، اثری یئئیدن ایستینساخ ائدیپ، اونون چئویرمه سینه چالیشدی، آما موؤفق اولماییب، ایشی باشا چاتدیرا بیلمه دی. اونون ایشی نین آردینی روس عالیمی «پروفسور بارتولد» توتوب و نچه داستانین متینی روسجا ترجمه سیله درگیلرده نشر ائتدی. تورکیه ده «موعلیم رفعت» ۱۹۱۵-جی ایله و سونرالار «محرم ارگین» و «اورهان شایق گؤک یای» و آذربایجاندا «حمید آراسلی»، «دمیرچی زاده» و «ا. سولطانعلی» و «م. ح. طهماسب» اوزون ایللر علمی شیوه ایله دده قورقود بویلاری اوستونده ایشله ییب و دیرلی اثرلر یازیب و یایدیلار.

حتی ۱۹۶۲-جی ایله «یاکوبوفسکی» و «ژیرومونسکی» وسیله سیله بیر یئنی ترجمه موفصل موقدیمه ایله یاناشی شوروی علملر آکادمیاسی طرفیندن نشر اولدو.

ایراندا دا آذربایجان اولوسال (میلی) شاعیری «بولود قاراچورلو (سهند)» طرفیندن دده قورقود بویلاری نظمه چکیلیب و سازیمین سؤزو آدیلا ۱۳۴۵-جی ایله طاغوتی رژیمده تورکجه یازیلارین باسیلماسی نین یاساقلیغینا باخمایاراق، باسیلدی. هابئله ۱۳۵۸-جی ایله اوستاد «دوکتور محمدعلی فرزانه» وسیله سیله اینتیشارات-فرزانه طرفیندن نشر اولدو.

آلمان نوسخه سی نین یازیلما تاریخی باره ده موختلیف نظرلر واردير. پروفسور بارتولد اونون یازیلماسینی ۱۵-جی یوز ایللیگه (قرنه) عاید بیلیر. پروفسور کوراوغلو ابجد حسابیله دئیر کی بو اثر ۱۵-جی عصرده یازیلیدیر. بیر سیرا عالیملر ده اونون یازیلما تاریخی ۱۶-جی عصر بیلیرلر.

کیتابین دلی تورکجه دیر و آرتیق آذربایجان تورکجه سینه اوخشارلیغی واردیر. او حالدا کی آنادولو لهجه سی نین ده ایزلری اوندا گورونور. کیتابین متیندن بللی اولدوغو کیمی بویلا ایتفاق دوشن یئرلر آذربایجان و تورکیه نین شرقی دیر.

کیتاب نظم و نثر صورتینده یازیلیب و اوندا اوچ چشید شعر وار: عروض، هیجا و سربست (ایندیکی یئنی شعر)

کیتابین موقدیمه سینده دده قورقودون خیصلتلی و اؤزللیکلی و هابئله اونون اؤیودلری گتیریلیدیر. «بایات بویوندان قورقود آتا دئیرلر بیر آر قوپدو.» دده قورقود اوغوز طایفاسی نین اوزانی (آشیغی) و آغ ساقالی و ائلی نین موشاویری ایدی. قورقود کلمه سی باجاریقلی و چوخ ییلن و یاخود ائله ییلن معنا سیندادیر. دده قورقود طایفانین قهرمانلارینا آد سئچر و قوپوزونو چالماقلا اوغوزلارا دستان سؤیله یردی.

بو کیتابدا اولان ناقلیلار ایسلامدان قاباق ایتفاق دوشوبلر و اوغوزلارین موسلمان اولماسیلا دستانلار دا ایسلامی لشیبلر. نئجه کی اوندا هم اصیل تورک آدلاری وار و هم آلینما آدلار. سلجوق، آذر، دومرول، تپه گوز، روستم و کیتابدا غیر-تورکله تات دئییلیر. نئجه کی ایندیده تورکله، غیر-تورکله تات دئیرلر. «تورکو آت ییخار، تاتی آت.»

دده قورقود بویلاری اولوسال (میلی) دستانلاردیر. بو معنادا کی بو ناغیللارین یازانی و سؤیله یینی بللی دئییل. اوللاری بیر میلت یارادیب و دستانلاردا او میلتین حیات و یاشایش طرزینی گؤرمک اولار.

بو بویلاردا اوغوز ائلری نین یاشایشی، عادت و عنعنه لری، عقیده لر و اینانجلاری باره ده چوخ گؤزل صورتده معلومات وئریلیدیر. میثال اوچون اوغوزلار ایچینده خانیم ایله کیشی نین فرقی یوخدور. خانیم لازیم اولان واخت سیلاح گئینیپ و دوشمنلرله ساواشیر و هئچ تبعیض اولما بیر کیشی آراسیندا قویولمور. بو او حالدادیر کی ائله هامان زاماندا باشقا اؤلکه لرده آرواد و قادین بیر پست مؤوجود کیمی تانیلردی و وظیفه سی فقط پیشیرمک و اوشاق ساخلماق ایدی و هئچ جوهره ایجتیماعی (توپلومسال) حاقلاردان بهره مند دئییلدی.

تأسوفله بیزیم آذربایجاندا میلتیمیز بو دیرلی کیتابدان خبر سیزدیرلر و او دا قاییدیر غاصیب پهلوی رژیم ی نین سوچولوقجا (نیژادپرستانه) ایشلرینه. اومید کی اولوسوموز دده قورقود و باشقا بؤیوک و گؤرکملی بیلگینلریمیزی تانیماقلا اؤز درین هوویتلریله تانیش اولسون و بئله لیکله غرب فرهنگ ی تهاجومو قاباغیندا مؤحکم دیانسن.

میلادی ۱۹۹۹-جو ایل، اولوسلار آراسی (بئین المیلی) یونسکو قورولوشو ساریسیندان «دده قورقود» ایلی آدلانمیشدیر.

قاینق آذربایجانجا ویکی پدیا:

www.az.wikipedia.com

بىرىنجى بۇلوم:

كىتابىن بىرىنجى بۇلومو دده قورقود كىتابىنن اصىل متنىنن دلى دومرول بويوندىن عىبارتدۇر. بو بۇلومو اوخوماقلا دىلىمىزىن قديم متن لىرىنن اۇنملى بىر متنى و بلكه ده ان اۇنملى متنى ايله تانىشلىق قاتىرسىنىز.

«قديم سۇز صنعتىمىزى شۇهرتلندىرن بۇيوك اينسان پرورلىك دويغولارى، معنوى اوجالىغا، قهرمانلىق و مردلىگه چاغىران فىكىرلر، يوءكسك بشرى ايدىيال لار اۇز باشلانغىچىنى توءكنمىز دده قورقود نهرىندىن گۇتورور.

«كتاب-دده قورقود» دىلىمىزىن، ادبىياتىمىزىن، داستان يارادىچىلىغىمىزىن عومومىتله مدنىتىمىزىن تارىخىنى اۇيرنمىكده بۇيوك اهمىتته مالىكدۇر.»

دده قورقود كىتابى، اۇندىر نىشرياتى، باكى ۲۰۰۴

«دوخا قوجا اوغلى دلى دومرول بويى»

(اصىل متن؛ دده قورقود كىتابىندىن)

دوخا قوجا اوغلى دلى دومرول بويىنى بيان ائدر؛ خانىم هئى!

مگر خانىم! اوغوزدا دوخا قوجا اوغلى دلى دومرول دئىرلردى، بىر ار وارايدى. بىر قورو چايىن اووزىنه بىر كۇپرى ياپدىرمىشىدى. كئچىنىدىن اوتوز اوچ آقچا آلوردى، كئچمه يىنىدىن دۇگه-دۇگه قىرق آقچا آلوردى. بونى نئچون بۇيله

ايدىردى؟ آنونچون كى «مندن دلى، مندن گوء جلى ار وارمىدير كى چىقا منوء مله ساواشا» - دئردى؛ منىم ارليگىم، بهاديرليگىم، جىلاسونليگىم، يىگىتليگىم، روما، شاما گنده چاولانا» - دئردى.

مگر بير گوءن كؤپريسىنين ياماجىندا بير بؤلوك اوبا قونموش ايدى. اول اوبادا بير ياخشى - خوب يىگىت سايرو دوء شموش ايدى. آلاّ امريله اول يىگىت اۋلدى. كىمى «اوغول» دئوء، كىمى «قارداش» دئوء آغلادى. اول يىگىت اوزرينه مؤحكىم قارا شيون اولدى. ناگاهاندىن دلى دومرول چاپار يئىدى، آيدىر: «مره قاواتلار! نه آغلارسىز؟ منىم كؤپروم يانيندا بو غوغوغا نه دير؟ نيه شيون ائدىرسىز؟» - دئدى؛ آيتىدىلار: «خانىم! بير ياخشى يىگىدىمىز اۋلدى، آنا آغلارىز» - دئدىلر. دلى دومرول آيدىر: «مره! يىگىدىنيزى كىم اۋلدوردى؟» آيتىدىلار: «واللاّ! بگ يىگىت، آلاّ تعالادان بويوروق اولدى. آل قاناتلو عزرايىل اول يىگىدوين جانين آلدى». دلى دومرول آيدىر: «مره عزرايىل دئوء گونىز نه كىشىدىر كىم آدامىن جانين آلور؟ يا قادىر آلاّ بيرليگىن، وارليغىن حاقچىچون، عزرايىلى منىم گؤزومه گؤسترگىل، ساواشايمىم، چكىشىم، دوءرىشىم، ياخشى يىگىدىن جانين قورتارايمىم، بير دخى ياخشى يىگىدىن جانين آلمايا» - دئدى. قايتىدى دۇندى دلى دومرول ائوينه گلدى.

حاق تاعالايى دومرولون سۇزى خوش گلمه دى: «باق، باق، مره دلى قاوات منىم بيرليگىم بىلمىز، بيرليگوءمه شوء كر قىلماز. منىم اولو درگاهىمدا گزه، منليك ائله يه؟» - دئدى. عزرايىله بويوروق ائيله دى كىم، يا عزرايىل، وار، اول دخى دلى قاواتىن گؤزىنه گؤرونكىل، بنزىنى سارار تىغل، - دئدى، جانىنى خىرلاتىغل، آلتىل - دئدى. دلى دومرول قىرق يىگىد ايلن يئوءب - ايچوءب اوتورار كن ناگاهاندىن عزرايىل چىقا گلدى. عزرايىلى نه چاوش گؤردى، نه قاپوچى. دلى دومرولو گؤرر گؤزى گؤرمز اولدى، توتار اللرى توتماز اولدى. دونيا - عالم دلى دومرولون گؤزىنه قارائىن اولدى. چاغىرىب دومرول سويلار، گؤرلىم، خانىم نه سويلار - آيدار:

«مره نه هئىيتلوء قوجاسان؟

قاپوچىلار سنى گؤرمه دى.

چاوشلار سنى دويمادى

منىم گؤر گؤزلىرىم

گؤرمز اولدى

توتار منىم اللرىم

توتماز اولدى

ديتره دى منىم جانىم

جوشه گلدى

آلتون آياغىم يىمىدن يئر دوء شدى.

آغزىم ايچى بوز كىبى

سوء نو کلریم دوز کیبی اولدی.
مره ساقالجیغی آغجا قوجا
گۆز جو گزی چۆنگه قوجا
مره نه هئیتلو قوجاسان، دئگیل مانا!
قادام-بلام توقینار بو گوئن سانا! - دئدی.

بۆیله دیگج عزراییلین آجیغی توتدی. آیدیر:

«مره دلی قاوات!
گۆزوم چۆنگه ایدیگین نه بگنمزسن؟
گۆزو گۆگچک قیزلارین- گیلنلرین
جانین چوغ آلمیشام.
ساقالیم آغاردوغین نه بگنمزسن؟
آغ ساقاللو، قارا ساقاللو ییگیترلرین
جانین چوغ آلمیشام.
ساقالیم آغاردوغین معناسی بودور. - دئدی.

مره دلی قاوات، اؤگینوءردون دئردین، «آل قاناتلو عزراییل منیم الوءمه گیرسه، اؤلدورَیدیم، یاخشی ییگیدین جانین اونون الیندن قورتارایدیم» - دئردین. ایمدی مره دلی گلدیم کی سینین جانین آلام. وئرمیسن، یوخسا منیمله جنگ ائدرمیسن؟» - دئدی.

دلی دومرول آیدیر: «مره، آل قاناتلو عزراییل سن میسن؟» - دئدی.

«آوت، منم» - دئدی.

«بو یاخشی ییگیترلرین جانینی سن می آلوردون.» - دئدی.

«آوت، من آلوردوم» - دئدی.

دلی دومرول آیدیر: «مره قاپوچیلار، قاپونی قاپان» - دئدی. «مره عزراییل، من سنی گئن یئرده ایستردیم، دار یئرده ائیوء الوءمه گیردین، اولامی؟» - دئدی. - «من سنی اؤلدورَیم یاخشی ییگیدین جانین قورتاراییم.» - دئدی. قارا قیلیجین سییردی، الینه آلدی. عزراییلی چالماغا حمله قیلدی. عزراییل بیر گۆ گرچین اولدی. پنجره دن اوچدی گئتدی.
آدمیلر اورنی دلی دومرول الین الینه چالدى، قاس-قاس گوءلدى. آیدار: «ییگیترلریم! عزراییلین گۆزینی ائيله قورخوتدوم کی گئن قاپویی قويدی، دار باجادان قاچدی. چوءنکی منیم الوءمدن گۆ گرچین کیبی قوش اولدی اوچدی، مره، من آنی قورميام توغانا آلدیرماينجا؟» - دئدی. دوردو آتینا بیندی. توغانین الینه آلدی، آردینا دوء شدی. بیر-ایکی

گۇگرچين اۇلدوردى، دۇندى ائوينه، گلى يوءروركن عزراييل آتئين گۇزوننه گۇروندى. آت اوءركدى. دلى دومرولى گۇتوردى، يئره اوردى. قارا باشى بونالدى، بونلو قالدى. آغ كۇكسينين اوءزىنه عزراييل باسوب قوندى. بايا ميرلايد. شىمدى خىرلاماغا باشلادى. آيدىر:

«مره عزراييل! آمان
تانىنين بيرليگينه يوقدور گومان
من سنى بۇيله بيلمز ايدىم.
اوغوريلايى جان آلدوغين دويماز ايدىم.
دوگمه سى بۇيوك بيزيم داغلاريمز اولور،
اول داغلاروميزدا باغلاروميز اولور،
اول باغلارين قارا ساقوملارى، اوءزومى اولور.
اول اوءزومى سيقيرلار، آل شرابى اولور.
اول شرابدان ايچن اسروءك اولور.
شرابلويدىم دويمادىم،
نه سۇيله ديم بيلمه ديم.
بگليگه اوسانمادىم ييگيتليگه دويمادىم.
جانيم آلما، عزراييل، مدد.» - دئدى.

عزراييل آيدىر: «مره دلى! قاوات، مانا نه يالوارارسان، آللاه تاعالايا يالوار. منيم ده الوءمده نه وار. من دخى بير يوموش اوغلانيام» - دئدى.

دلى دومرول آيدىر: «يا پس جان وئرن، جان آلان آللاه تاعالاميدىر؟»
«بلى اولدور.» - دئدى.
دۇندى عزراييله: «يا پس سن نه ائيله مكلوقداسان؟ سن آرادان چيقغيل، من آللاه تاعالا بيله خبرلشيم» - دئدى.
دلى دومرول بورادا سويلاميش، گۇرليم، خانيم، نه سويلاميش، آيدىر:

«يوجالاردان يوجاسان
كىمسه بيلمز نئجه سن.
گۇركلو تانرى!
نئچه جاهيللر سنى گۇگده آرار

يئردە ايستر.

سن خود مؤمينلر كۆنلۈندە سن.

دايىم دوران جاتار تانرى

باقى قالان ستار تانرى

منيم جانىمى آلور اولسان

سن آغىل!

عزرايىلە آلمانغا قوماغىل! - دئدى.

آللە تاعالاي دلى دومرولون بورادا سۆزى خوش گلدى. عزرايىلە نيدا ائىلە دى كيم: «چوۋن دلى قاۋات منيم بيرليگىم بيلدى، بيرليگۈۋمە شۈۋ كر قىلدى، يا عزرايىل! دلى دومرول، جان يئرئىنە جان بولسون. آنون جانى آزاد اولسون!» - دئدى. عزرايىل آيدىر: «مرە دلى دومرول! آللە تاعالانين امرى بۇيلە اولدى كيم، دلى دومرول، جان يئرئىنە جان بولسون، اونون جانى آزاد اولسون.» - دئدى.

دلى دومرول آيدىر: «من نئجە جان بولايىم؟ مگر بير قوجا بابام، بير قارى آنام وار، گل گئدلىم، ايكيسيندن بيرى بولاي يك جانين وئره، آغىل، منيم جانىمى قوغىل.» - دئدى.

دلى دومرول سۈوردى، باباسى يانينا گلدى. باباسينين الين اۋپوب سويلاميش، گۆرلىم، خانىم! نه سويلاميش؛ آيدىر:

«آغ ساقاللو عزيز، عيزتۈۋ، جانىم بابا!

بيلۈرميسن، نه لر اولدى؟

كۈۋفر سۆز سۇيلە ديم،

حاق تاعالاي خوش گلە دى.

گۈگ اۋۋزرىندە آل قاناتلو عزرايىلە

امر ائىلە دى، اوچوب گلدى.

آعجا منيم كۆكسوم باسوب قوندى.

خير يلداديب داتلو جانىم آلور اولدى.

بابا! سندن جان ديلرم، وئرميسن؟

بوخسا اوغول دلى دومرول دئۈۋ

آغلارميسان؟»

باباسى آيدىر:

«اوغول، اوغول! آى اوغول!

جانيم پاراسى اوغول!

دوغدوغىندا دوقوز بوغرا اۋلدوردىگىم، آسلان اوغول!

دوۋنلوگى آلتون بان ائويمىن قبضه سى اوغول!

غازا بنزر قىزىمىن- گلىنىمىن چىچىگى اوغول!

قارشو ياتان قارا داغىم گر كسه،

سۈيله گلسوۋن، - عزرايىلىن يايلاسى اولسون!

سوۋوق- سوۋوق بىنارلاريم گر كسه،

آنا ايچت اولسون!

تاۋلا- تاۋلا شاھباز آتلاريم گر كسه،

آنا بىنت اولسون،

قاتار- قاتار دوۋه لريم گر كسه،

آنا يۈكلىت اولسون.

آغا يىلدا آغجا قويونيم گر كسه،

قارا مودباق آلتىندا آتون شۈۋەلنى اولسون!

آلتون- گوۋموش، پول گر كسه،

آنا خرچلىق اولسون!

دونيا شيرىن، جان عزيز،

جانىمى قىيا بىلمىن، بللۈۋ بىلگىل!

مندىن عزيز، مندىن سۈگوۋلو آناندىر،

اوغول آنانا وارا! - دئدى.

دلى دومروول باباسىندان يۈۋز بولمايۈب سوۋەردى، آناسىنا گلدى. آيدىر:

آنا، بىلۈۋەرمىسن، نە لر اولدى؟

گۈگ يۈۋزىندىن آل قاناتلو عزرايىل

اوچوب گلدى،

آغجا منىم كۈكسۈمى باسۈب قوندى،

خيرلادىب جانىم آلور اولدى.
بابامدان جان ديله ديم، آما وئرمه دى.
سندن جان ديلرم، آنا،
جانين مانا وئرمىسن،
يوخسا «اوغول، دلى دومرول!» - دئيوى
آغلارميسان؟
آجى ديرناق آغ يوءزىنه چالارميسان؟
قارغو كيى قارا ساچين
يولارميسان، آنا؟ - دئدى.

آناسى بورادا سويلاميش، گؤرلیم، خانیم، نه سويلاميش. آناسى آيدير:

اوغول، اوغول، آى اوغول!
دوققوز آى دار قارنىمدا گؤتوردوگيم اوغول!
دولما بئشيكلرده بله دوء گيم اوغول!
اون آى دئنده دونيا يوءزىنه گتوردوگيم اوغول!
دولاب-دولاب آغ سوءدومى اميزيرديگيم اوغول!
آغجا بورجلو حاصارلاردا توتيلايدين، اوغول!
ساسى دىنلوى كافير الينده توتساق اولايدين، اوغول!
آلتون-آقچا گوءجىنه سالوبانى
سنى قورتارايديم، اوغول!
يامان يئره وارميشسان، وارا بيلمن.
دونيا شيرين، جان عزيز!
جانىمى قيا بيلمن، بللوى بيلگيل! - دئدى.

آناسى داخى جانين وئرمه دى. بؤيله ديگج عزراييل گلدى دلى دومرولون جانين آلماغا. دلى دومرول آيدير:

مره عزراييل! آمان!
تانرين بيرليگينه يوقدور گومان!

عزراييل آيدير: «مره، دلی قاوات! دخی نه آمان ديلرسن؟
 آغ ساققاللو بابان يانينا واردین، جان وئرمه دی.
 آغ بيرچکلوء آنان يانينا واردین، جان وئرمه دی. دخی کيم وئرسه گرک؟» - دئدی. دلی دومرول آيدير:
 «حسرتيم واردير، بوليشاييم»، - دئدی. عزراييل آيدير: «مره، دلی! حسرتين کيمدير؟» آيدير: «ياد قیزی حالاليم وار،
 آندان منيم ايکی اوغلانجيغيم وار، امانتيم وار، ايسمارلارام آنلارا، آندان سونرا منيم جانيم آلاسان»، - دئدی. سوءردی
 حالالی يانينا گلدی، آيدير:

بيلوءرميسن، نه لر اولدی؟
 گؤگ يوءزيندن آل قاناتلو عزراييل اوچوب گلدی.
 آغجا منيم کؤکسومي باسوب قوندى.
 داتلو منيم جانيمي آلور اولدی.
 باباما «وئر» - دئديم، جان وئرمه دی.
 آناما وارديم، جان وئرمه دی.
 «دونيا شیرين، جان داتلو» - دئدیلر:
 ايمدی يوء کسک - يوء کسک قارا داغلاريم
 سانا يايلاق اولسون!
 سوووق - سوووق سولاريم
 سانا ايچت اولسون!
 تاولا - تاولا شاهباز آتلاريم
 سانا بينت اولسون!
 دوءنلوگی آلتون بان ائويم
 سانا يوء کلت اولسون!
 آغاييلدا آغجا قويونوم
 سانا شوءلن اولسون!
 گؤزون کيمي توتارسا،
 کؤنلون کيمي سئورسه،
 سن آنا وارغيل!
 ايکی اوغلانجيغی اؤکسوز قوماييل! - دئدی.

بورادا سويلاميش، گورليم، خانيم! نه سويلاميش، آيديرك

نه دئرسن، نه سويلارسان؟
 گوز آچوب گوردوگيم،
 كئونول وئروءب سئودوء گيم!
 قوچ ييگيديم، شاه ييگيديم،
 داتلو داماغ وئروءب سوروشدوغي،
 بير ياسديقدا باش قويوب اميشديگيم.
 قارشو ياتان قارا داغلارى،
 سندن سونرا من نئيلرم؟
 يايلا اولسام، منيم گوروم اولسون!
 سوووق-سوووق سولارون ايچر اولسام
 منيم قانيم اولسون!
 آلتون آغچان خرجه يوءر اولسام،
 منيم كفنيم اولسون!
 تاولا-تاولا شاهباز آتون بينر اولسام،
 منيم تابوتوم اولسون!
 سندن سونرا بير ييگيدى سئويب وارسام،
 بيله ياتسام،
 آلا ييلان اولوب، منى سوقسون!
 سنين اول موخت آنان-بابان
 بير جاندا نه وار كى، سانا قيىماميشلار؟
 عرش تانيغ اولسون، كوءرسى تانيغ اولسون،
 يئر تانيغ اولسون، گؤگ تانيغ اولسون،
 قادير تانرى تانيغ اولسون،

منيم جانيم سنين جانينا قوربان اولسون، -دئدى، راضى اولدى.

عزرايىل خاتونىن جانين آلمانغا گلدى. آدمى لر اورتى يولداشينا قىيامادى. آلاھ تاعالاي بورادا يالوارمىش، گورليم، نئجه يالوارمىش، آيدير:

يوجالاردان يوجاسان،
كىمسە بىلمز نئجه سن!
گوركلو تانرى،
چوق جاھىللر سنى،
گؤگدە آرار، يئردە ايستر.
سن خود مؤمينلرين كؤنلۈندە سن.
دايىم دوران جابار تانرى
اولو يوللار يۈەزرىنە
عيمارتلر ياپايىم سنىن ايچۈەن!
آلورسان، ايكيمۈەزون جانين بىلە آغىل!
قورسان، ايكيمۈەزون جانين بىلە قوغىل!
كرمى چوق قادىر تانرى! - دئدى.

حاق تاعالاي دلى دومرولون سۆزى خوش گلدى. عزرايىلە امرائىلە دى: «دلى دومرولون آتاسىنىن-آناسىنىن جانين آل!
اول ايكى حالالا يۈەز قىرق يىل عۇمر وئردىم» - دئدى. عزرايىل دخى باباسىنىن-آناسىنىن دفعى جانين آلدى. دلى دومرول
يۈەز قىرق يىل دخى يولداششىلا ياش ياشادى.
دده م قورقوت گلۈەبن بوى بويلادى، سۈى سويلادى. «بو بوى دلى دومرولون اولسون. مندن سونرا آل ب اوزانلار
سۇيە سۈەن! آلنى آچوق جومرد ارنلر دىنلە سۈەن» - دئدى.

يوم وئره يىم، خانىم!
يئرلۈە قارا داغلار يىقىلماسون!
كۈلگە ليجه قابا آغاچىن كسىلمە سۈەن!
قامىن آقان گوركلۈە سۈيۈن قورىماسون!
قادىر تانرى سنى نامردە مؤحتاج ائتمە سۈەن!
آغ آلنۈندا بئش كلمە دۈعا قىلدىق،
قبول اولسون!

يغيشد يرسون، دوروشدورسون،
گوء ناهينيزى آدى گوركلو محمد
باغيشلاسون، خانيم، هئى!

ايكىنجى بۇلوم:

«دوخا قوجا اوغلو دلى دومرول بويو»

(سادە لىشديرىلمىش متن؛ ف. زىنالوو و ص. علىزادە)

دئىيلنە گۆرە خانىم! اوغوزلار يىن آراسىندا دوخا قوجا اوغلو دلى دومرول دئىيلن بىر ايگيد واردى. قورو بىر چايىن اوهرىندە بىر كۆرپو سالدېرىمىشدى. كۆرپودن كىچىندن اوتوز اوچ آخچا، كىچىمك اىستە مە يىندن، قىرخ آخچا آلىردى. بونو نىە بئلە ائدىردى؟ اونا گۆرە كى، «مىندن جسور، مىندن گوءجلو بىر ايگيد وارمى كى چىخىب مىملە ساواشسىن؟» - دئىيردى. «مىم جسورلو غومون پهلوانلىق و ايگيدلىگىمىن شۆهرتى روما، شاما گئىدىب چاتمىشدىر.» - دئىيردى. بىر گوءن كۆرپونون يانىندا اوبانىن بىر بۇلو ك جاماعاتى چادىر قورموشدو. همىن اوبادا بىر گۇزل ايگيد خستە لىمىشدى. آلاھىن امرى ايله او ايگيد اۇلدو. كىمى «اوغول» دئىە - كىمى «قارداش» دئىە - آغلادى. او ايگيدىن اوهرىندە برك قارا شىون قويدو. گۇزلىلمە دن دلى دومرول چاپاراق يىتىشدى، دئىى: «آى ابلە لر، نە آغلایىرسىز؟ مىم كۆرپومون يانىندا بو ھای - كوءى نە دىر؟ نىە شىون سالىمىسىز؟» «خان، بىر ياخشى ايگىدىمىز اۇلدو، اونا آغلایىرىق.» - دئىىلر. دلى دومرول دئىىر: «آيا ايگيدىنيزى كىمى اۇلدوردو؟». دئىىلر: «واللاھ، ايگيد بىگك، آلاھ تاعالادان بويوروق اولدو. آل قانادلى عزرايىل او ايگيدىن جانىنى آلدى.» دلى دومرول دئىىر: «ائە! عزرايىل دئىىگىنيز نە كىشىدىر كى، آدامىن جانىنى آلىر؟ يا قادىر آلاھ، بىرلىگىن، وارلىغىن خاطىرىنە، عزرايىلى مىم گۇزومە گۇستىر، ووروشوم، گوءلشىم، دۇيوشوم، - ياخشى ايگيدلرىن جانىنى قورتارىم. بىر داھا ياخشى ايگيدلرىن جانىنى آلماسىن.» دلى دومرول قايتىدى ائوينە گلدى. آلاھ تاعالایا دومرولون سۇزو خوش گلە دى.

«باخ! بىر دلى آخماق مىم بىرلىگىمى تانىمىر، كۆمگىمە - كرىمە شوء كورائە مىر. مىم بۇيو ك سارايىمدا گزىب مغرورلوق ائلە بىر؟» - دئىى. عزرايىلا امر ائىدى كى، ائى عزرايىل، گئت او دلى ابلەين دە گۇزونە گۇرون، بنيزىنى سارالت، خىرىلدا دىب جانىنى آل.

دلى دومړول قيرخ ايگيدله يثيب-ايچيب اوتورار كن بيرد ن عزراييل گليب چيخدى. عزراييلي نه قايپچى گوردو، نه گوزتچى. دلى دومړولون گورن گوزو گورمه دى، توتان اللرينده قووت قالمادى. دونيا-عالم دلى دومړولون گوزونه قارالدى. دلى دومړول چاغيريب سويلايير، گورك خانيم نه سويلايير، -دئير:

واى نه هئيتلى قوجاسان؟
قايپچيلار سنى گورمه دى.
گوزتچى لر ده دويمادى.
گورن گوزوم قارالدى.
توتان اليم يورولدى.
جانيم تيرتمه دوء شدو.
قيزيل قدح اليمدن يثره دوء شدو.
آغزيم دوندى بوز كيمى،
سوء موكلريم اووولدى دوز كيمى.
آى ساققاللى آغ قوجا،
گوزلرى دومبا قوجا،
واى، نه قورخونج قوجاسان، دئ منه!
قادم-بالام توخونار بو گوئن سنه.

بنله دئنده، عزراييلين آجيجى دوتدو. دئير:

اده، دلى ابله!
گوزومون دومباليجينى نه بگنميرسن؟
گويچك گوزلو قيزلارين-كلنلرين، جانينى چوخ آلميشام.
ساققاليمين آغليجينى نه بگنميرسن؟
آغ ساققال، قارا ساققال ايگيدلرين جانينى چوخ آلميشام.
ساققاليمين آغارديجينين معناسى بودور.

آى دلى آخماق، اويونوب دئيردين: «آل قانادلى عزراييل منيم اليمه دوء شسيدى، اؤلدوريديم، ياخشى ايگيدين جانينى اونون اليندن قورتارايديم.» ايندى، آى دلى، گلشيم كى، سنين جانينى آليم. وئريسنىمى، يوخسا منيمله دؤيوشورسن؟

دلى دومرول دئير: «آيا، آل قانادلى عزراييل سنسن مى؟»
«بلى، منم!» - دئدى.

«بو ياخشى ايگيدلرين جانينى سن مى آليرسان؟» - دئدى.
«بلى، من آليرام.» - دئدى.

دلى دومرول دئير: «اده، قاپچيلار، قاپنى اورتون! آي عزراييل، من سنى گئن يئرده اختايرديم، دار يئرده ياخشى اليمه كئچميسن، دئيه سن؟ من ايندى سنى اؤلدوروم، ياخشى ايگيدلرين جانينى قورتايريم!» بؤيوك قيلينجينى سييردى،
الينه آلدى. هوجوم ائتدى كى، عزراييل وورسون. عزراييل بير گؤگرچين اولوب، پنجره دن اوچدو- گئتدى.

ايگيد دلى دومرول الينى چالدى، قاه-قاه گوءلدو. دئدى:

«ايگيدلريم، عزراييلين گؤزونو ائله قورخوتدوم كى، گئن قاپنى قويدو، دار باجادان قاجدى. منيم اليمدن گؤگرچين كيمي بير قوش اولوب اوچدو. آي هاى، من اونو قيزيل قوشا آلديرماينجا قويارام مى جانينى قورتارسين؟!»
دوردو آتينا ميندى. شاهينى الينه آليب، آردينجا دوءشدو. بير-يىكى گؤگرچين اؤلدوردو، دؤندو ائوينه گلر كن
عزراييل اونون آتئين گؤزونو گؤرۈندو.

آت اوئر كدو. دلى دومرولو گؤتۈروب يئره ووردو. قارا باشى فيرلاندى، هوشسوز قالدى. عزراييل آغ كؤكسونون
اوءستونه قوندو. دلى دومرولا ميريلدانيردى. سونرا اونو بوغماغا باشلادى.

دلى دومرول دئير:

آي عزراييل، آمان.

تانرينين بيرليگينه شوبهه يوخ، اينان.

من سنى بئله بيلمز ايديم.

اوغرو كيمي جان آلديغينى دويماز ايديم.

بيزيم بؤيوك ساحه لى داغلاريميز اولور.

او داغلاريميزدا باغلاريميز اولور.

او باغلارين قارا سالخيملى اوءزومو اولور.

او اوءزومو سيخيرلار، آل شرابى اولور.

او شرابدان ايچن سرخوش اولور.

سرخوشدوم، دويماديم، نه دئديگيمي بيلمه ديم.

بيگليكدن اوسانماديم، ايگيدليكدن دويماديم.

جانيمي آلما، عزراييل، آمان وئر.

عزراييل دئير: «آي دلى آخماق، منه نه يالواريرسان، آلاّ تاعالايا يالوار. منيم اليمله نه وار؟ من بويوروق قولويام.»
دلى دومرول دئير: «بس جان وئرن، جان آلان دا آلاّهديرمي؟»
«بلى اودور.» - دئدى.

عزراييل دؤنوب دئدى: «بس سن نه ايش گؤرورسن؟ سن آرادان چيخ، من آلاّ تاعالايله خبرلشيم.» دلى دومرول
بورادا سويلاميش، گؤرك، خانيم، نه سويلاميشدير:

اوجالاردان اوجاسان،

كيمسه بيلمز نئجه سن.

گؤزل تانرى.

نئچه جاهيللر سنى

گؤيده آرار، يئرده ايستر.

سن مؤمينلر كؤنلونده سن.

سن بؤيوكسن، قودرتليسن،

ابدى سىر صاحبيسن.

جانيمي آلسان، اؤزون آل.

قويما عزراييل آلسين.

دلى دومرولون سؤزو بورادا آلاّ تاعالايا خوش گلدى. عزراييلي چاغيريب دئدى كى، بو دلى منيم بيرليگيمي
بيلديگى، بيرليگيمه شوء كور ائتديگى اوءچون اونون جانى عوضينه جان تاپ، قوى دلى دومرولون جانى آزاد اولسون.
عزراييل دئير: «آي دلى دومرول، آلاّهين امرى بئله اولدو كى، دلى دومرولون اؤز جانى يئرینه جان تاپسين، اونون
جانى آزاد اولسون.» دلى دومرول دئير: «من جانى نئجه تاپيم؟ بير قوجا آتام، بير قارى آنام وار، گل گئدك، ايكي سيندن
بيرى بلكه جانينى وئردى، آل منيم جانيم قالسين.»
دلى دومرول دوروب آتاسينين يانينا گلدى. آتاسينين اينى اؤپوب سويلاميش، گؤرك خانيم، نه سويلاميشدير؛ دئدى:

آغ ساققاللى عزيز، حؤرمتلى، جانيم آتا!

بيليرسن مى، نه لر اولدو؟

گونه سؤز سؤيله ديم،

آلاّها خوش گلمه دى،

گۆيدە آل قانادلى عزرايىلا
امر ائله دى، اوچوب گلدى.
باسيب قونموش آغ كۆكسومه.
شيرين جاني آلير مندن.
آتا، سندن جان ايسترم، وئرسن مى؟
يوخسا «اوغول، دومرول» دئيه آغلارسان مى؟

آتاسى دئير:

اوغول، اوغول، آى اوغول!
جانيمين بير پاراسى اوغول!
دوغولاندا دوققوز بوغرا اۆلدوردوگوم، آسلان اوغول!
قىزىل طاغلى اوجا ائويمين ديرگى اوغول!
غازا بنزر قىز گلىنمين، چىچگى اوغول!
قارشى ياتان اوجا داغيم گر كسه،
سؤيله، اولسون عزرايىلين يايلاغى!
سويوق-سويوق بولاقلاريم گر كسه،
اونلار اولسون عزرايىلين بولاغى!
طؤوله-طؤوله شاه آتلاريم گر كسه، اونون مينىگى اولسون.
قاتار-قاتار دوه لريم گر كسه، اونون يوء كلوگو اولسون!
يايلاقداكى آغ قويونوم گر كسه،
مطبخلرده اولسون اونا شوءللىك.
قىزىل-گوءموش پول گر كسه،
خرجله سين، قورسون بؤيوك بير شلىك!
دونيا شيرين، جان عزيزدير،
جانيمى قىيا بيلمىرم.
مندن عزيز، مندن ياخين،
آنان واردير، گئت يانينا.

دلی دومرول آتاسیندان اومیدی اوءزولوب، آتینی سوءردو، آناسینن یانینا گلدی. دئییر:

آنا، بیلیرسن می نه لر اولدو؟

آل قانادلی عزراییل گۆی اوءزوندن اوچوب گلدی.

منیم آغجا کؤکسومو باسیب قوندو،

خیریلدادیب جانیمی آلیر ایندی.

آتامدان جان ایسته دیم، آما وئرمه دی.

سندن جان ایسته ییرم، آنا، جانینی منه وئرسن می،

یوخسا «اوغول دومرول» -دئییه، آغلارسان؟

آغ اوءزونه ایتی دیرناق چالارسان؟

قارغی کیمی قارا ساجینی یولارسان، آنا؟

آناسی بورادا سویلامیش، گۆرک، خانیم، نه سویلامیشدیر. آناسی دئدی:

اوغول، اوغول، آی اوغول!

دوققوز آی دار قارنیمدا گزدیردیگیم اوغول!

بلگینی بئشیکلرده بله دیگیم اوغول!

اون آی دئنده یئر اوءزونه گتیردیگیم اوغول!

دویونجا آغ سوءدومو امیزدیردیگیم اوغول!

آغجا بوئر جلو حاصارلاردا توتولسایدین، اوغول!

ایگرنج دینلی کافیر الینه دوستاق اولسایدین، اوغول!

قیزیل-گوءموش گوءجونه سنی قورتارادیم، اوغول!

یامان یئر گئدیسن، گئده بیلرم.

دونیا شیرین، جان عزیزدیر،

جانیمی قییا بیلرم، یقین بیل، -دئدی.

آناسی دا جانینی وئرمه دی. بئله دئنده عزراییل دلی دومرولون جانینی آماغا گلدی. دلی دومرول دئییر:

آی عزراییل، آمان!

آلاھین بیرلیگینه یوخ شوبهه، اینان.

عزرايیل دئیر: «آی دلی آخماق! داها نه آمان ایسته ییرسن؟ آغ ساققاللی آتانین یانینا گئتدین، جانینی وئرمه دی. آغ بیرچکلی آنانین یانینا گئتدین جان وئرمه دی. داها کیم وئره جکدیر؟»
دلی دومرول دئیر: «حسرتلیم واردیر، اونونلا گؤروشوم.»
عزرايیل دئیر: «آی دلی! حسرتلین کیمدیر؟»
دئیر: «یاد قیزی آروادیم وار، اوندان ایکی اوغلوم وار، امانتیم وار، اونلارا تاپشیریم، اوندان سونرا منیم جانیمی آلاسان.» آتینی سوءروب آروادیمین یانینا گلدی. دئدی:

بیلیرسنمی نه لر اولدو؟
آل قانادلی عزرايیل گؤی اوءزوندن اوچوب گلدی.
منیم آغجا کؤکسومو باسیب قوندو.
منیم شیرین جانیمی آلیر ایندی.
آتام دئدیم، جانینی وئرمه دی.
آنام دئدیم جانینی وئرمه دی.
«دونیا شیرین، جان شیرین.» - دئدی.
ایندی اوجا-اوجا داغلاریم یایلاغین اولسون،
طؤوله-طؤوله شاهانه آتلاریم سنین مینیگین اولسون،
قیزیل طاقلی اوجا ائویم سنین کؤلگه لیگین اولسون،
قاطار-قاطار دوه لریم سنین یوء کلوگون اولسون،
یایلاقداکی آغ قویونوم سنین شوءلنلیگین اولسون،
گؤزون کیمی توتارسا،
کؤنلون کیمی سئیرسه، اونا اره گئت،
ایکی اوغلانجیغی یتیم قویما.

آرواد بورادا سویلامیشدیر، گؤرک، خانیم، نه سویلامیشدیر - دئمیشدیر:

نه دئیرسن، نه اؤتورسن،

گؤز آچاراق گؤردوگوم،

كۈنول وئريب سئودىگىم،
 قوچ ايگىدىم، شاه ايگىدىم،
 شيرين داماغ وئردىب اوپوشدوگوم،
 بير ياسدېقدا باش قويدوغوم،
 قارشى ياتان اوجا داغلارى،
 سندن سونرا من نئيلرم؟
 يايلا يارسام، گوروم اولسون.
 سويوق-سويوق سولاريني من ايچرسىم، منىم قانىم اولسون.
 قىزىلىنى-گوء موشونو خرجه سم، كفنلىگىم اولسون.
 طؤوله-طؤوله آتلارينى من مينسىم، منىم تابوتوم اولسون.
 سندن سونرا بير ايگىدى سئويب سئچسىم،
 اره گئتسىم، بيرگه ياتسام،
 بير ازدها ايلان اولوب، منى چالسىن.
 او موخت، اعتبارسىز آتان آتان
 جان نه دير كى، سنه قيا بيلمه ميشلر؟
 يئرلر شاهيد اولسون، گۆى شاهيد اولسون
 قودرتلى آلاھ شاهيد اولسون، قوربانام سنه،
 منىم جانىم قوربان اولسون سنىن جانينا!

عزرايىل راضىلاشدى، قادينىن جانىنى آماغا گلدى. ايگىد دومرول عؤمور يولداشينا قيا بيلمه دى. بورادا آلاھ يالوارمىش، گۆرك، نئجه يالوارمىشدى، دئير:

اوجالاردان اوجاسان،
 كيمسه بيلمز نئجه سن.
 گۆزل تانرى، چوخ جاهيل لر
 سنى گۆيده آرار، يئرده آرزولار.
 سن مؤمين لر ين كؤنلونده سن.
 سن ابدى حؤ كمرانسان.
 بؤيوك يوللار اوءزرينده

عيمارتلر ياپيم-قوروم سنيچين.

ھاردا گۇرسم، آج دويوروم سنيچين.

چيلپاق گۇرسم، دون گئيديريم سنيچين.

آليرسانسا، ايکيميزين جانيني بيرگه آل.

ساغ قويورسان، ايکيميزه ده رحم ائت.

کرمى چوخ، قادير آلاھ.

دلى دومرولون سۇزو آلاھا خوش گلدى. عزرايىلا امر ائتدى: «دلى دومرولون آتا-آناسينين جانيني آل، دلى دومرولا و آروادينا يوءز قيرخ ايل عۇمور وئرديم.» -دئدى. عزرايىل دا در حال اونون آتاسينين-آناسينين جانيني آلدى. دلى دومرول عۇمور يولداشى ايله يوءز قيرخ ايل ده ياشادى.

دده قورقود گليب بوى بويلادى، سوي سويلادى. «بو داستان دلى دومرولون اولسون. مندن سونرا ايگيد اوزانلار سۇيله سينلر. آلنى آچيق، الى آچيق ايگيد شخص لر دينله سينلر.» -دئدى. خئير دوعا وئرک، خانيم:

كؤكلو اوجا داغلارين ييخيلماسين.

كؤلگه لى ايرى آغاجين كسيلمه سين.

جوشغون آخان گؤزل سويون قوروماسين.

آلاھ سين نامرده مؤحتاج ائتمه سين.

آغ اوعزون قارشيسيندا بئش كلمه دوعا قيلديق قبول اولونسون.

يغيشديريب ساخلاسين گوناھينيزى،

گؤزل آدلى محمده باغيشلاسين، خانيم، ھئى!!!

ایندیه دک یاییلان کیتابلاریمیزی:

- ۰۱) جونون پیرایه سی؛ مولّا محمد فضولیدن ۷۰ شعر؛
- ۰۲) مئی ساتانلار کوچه سی؛ صاییب تبریزیدن ۷۰ شعر؛
- ۰۳) من بو جهانیه سیغمازام؛ نسیمیدن ۳۵ شعر؛
- ۰۴) قیامت و آخرت حیاتی؛ مذهبی مقاله؛ هارون یحیی؛ چئویرن: کامران آغایئو؛
- ۰۵) حاجی قارا؛ نومایش نامه؛ میرزه فتحعلی آخوندوف؛
- ۰۶) سئوگی؛ پسیخولوژی (روانشیناسی) مقاله سی؛ سئودا فرضعلیئو؛
- ۰۷) ساری گلین؛ داستان؛ ائلچین افندیئو؛
- ۰۸) شامع (شمع) و پروانه؛ بالاجا داستان؛ عزیزه جعفرزاده؛
- ۰۹) بالاجا شاهزاده؛ اوشاق ناقلی؛ آنتوان دو سنت افزوپری؛ چئویرنلر: عزیز گؤزل سوی، یاقوت قوربانووا؛
- ۱۰) دل آرا؛ بالاجا داستان؛ جعفر جبارلی؛
- ۱۱) دلی دومروول؛ دده قورقود داستانلاریندان؛ ساده لشدیرن: ف. زینالوو و ص. علی زاده

آللهین اومیدی ایله یاییلاجاقلار:

آذری دلی؛ آذربایجان تاریخی دلی حاقیندا بیر تدقیق
بختیار وهازاده دن نچه شعر؛
خزرین گؤز یاشلاری؛ عزیزه جعفرزاده؛

www.dqk.blogfa.com
www.dqk.4shared.com

بیزیم گلن کیتابلاریمیزی گؤزله یین.

بو کیتابلاری تقدیم ائدیرم آنا دیلیرینه اوعرک یانديرانلارا.